

Stanowisko organizacji społecznych w sprawie ustawy mającej na celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych RP, Policji i Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa

Jako organizacje społeczne zaangażowane w obronę praworządności, praw człowieka, w tym praw osób migrujących, oraz świadczące pomoc humanitarną takim osobom na pograniczu polsko-białoruskim apelujemy do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej o wprowadzenie niezbędnych zasadniczych poprawek do uchwalonej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Przyjęte przez Sejm rozwiązania naruszają Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej oraz Konwencję o Ochronie Praw Człowieka.

Uchwalona ustawa zawiera m.in. rozwiązania zwalniające z odpowiedzialności karnej funkcjonariuszy wybranych służb państwowych oraz żołnierzy Sił Zbrojnych, którzy przekroczyli uprawnienia używając środków przymusu bezpośredniego albo broni palnej w odpowiedzi na zagrożenia dla życia lub zdrowia. Ustawa przewiduje przy tym, że zwolnienie takie nastąpi w każdej sytuacji, niezależnie od stopnia oraz rodzaju naruszenia reguł dotyczących użycia broni palnej lub środków przymusu bezpośredniego. Oznacza to m.in. brak odpowiedzialności karnej funkcjonariuszy państwa, którzy w okolicznościach wskazanych w ustawie użyją broni palnej i ranią śmiertelnie innych funkcjonariuszy.

W odniesieniu do żołnierzy Sił Zbrojnych uczestniczących w operacji wojskowej prowadzonej w czasie pokoju zmiana ta znajdzie zastosowanie na całym terytorium, na którym taka operacja jest prowadzona. Potencjalnie więc jej konsekwencjami może być objęta cała Polska, a nie tylko obszar przygraniczny.

Przypominamy, że już obecnie funkcjonariusze służb oraz współdziałający z nimi żołnierze Sił Zbrojnych mają prawo do użycia środków przymusu i broni palnej w każdej sytuacji, w której istnieje zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności człowieka. Obowiązujący stan prawny zobowiązuje przy tym funkcjonariuszy i żołnierzy do używania broni palnej w sposób wyrządzający jak najmniejszą szkodę, nakazując odstąpienie od jej stosowania, gdy cel jej użycia

został osiągnięty. Przepisy ustawy o środkach przymusu wprowadzają przy tym szczególne rozwiązania chroniące kobiety w ciąży, dzieci i osoby z niepełnosprawnością, jak również zakazujące użycia broni palnej przez pododdział zwarty. Gwarancją stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej zgodnie z tymi zasadami jest ryzyko poniesienia odpowiedzialności karnej za niezastosowanie się do nich. Gdy odpowiedzialność ta zniknie, ryzyko, że reguły te będą łamane, radykalnie wzrośnie.

Jednocześnie pragniemy zwrócić uwagę, że w obowiązującym stanie prawnym przewidzianych jest szereg rozwiązań normatywnych, które pozwalają ograniczyć lub wyłączyć odpowiedzialność funkcjonariuszy i żołnierzy przekraczających zasady użycia broni palnej lub środków przymusu bezpośredniego. Odpowiedzialność ta jest bowiem uzależniona od stopnia społecznej szkodliwości zarzucanego czynu. Nie może także przekroczyć stopnia ich winy. Ponadto, przepisy prawa karnego zawierają gamę środków prawnych o charakterze probacyjnym, w tym chociażby warunkowe umorzenie postępowania. Wreszcie, omawianych sytuacji nie można analizować bez odniesienia do prezydenckiego prawa łaski.

W naszej ocenie przyjęte rozwiązania w sposób rażąco naruszają Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej oraz Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Oba te akty obligują do ustanowienia skutecznych reguł korzystania ze środków przymusu bezpośredniego i broni palnej. Jednocześnie nakazują, aby do użycia przemocy przez funkcjonariuszy państwa dochodziło jedynie w sytuacjach absolutnie koniecznych. W efekcie nie pozwalają na wprowadzenie jakichkolwiek rozwiązań, które będą dla funkcjonariuszy państwa swoistą „licencją na zabijanie”.

Wreszcie, Konwencja o Ochronie Praw Człowieka wymaga, aby każdy przypadek użycia środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej ze skutkiem śmiertelnym był w odpowiedni sposób badany przez państwo. Wprowadzenie w życie rozwiązania zaproponowanego przez Sejm cel ten uniemożliwi, obligując prokuraturę do odmowy wszczęcia lub umorzenia postępowania karnego prowadzonego w sprawie.

Mając to na uwadze, apelujemy do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej o wprowadzenie do omawianej ustawy poprawek wyłączających z niej rozwiązania zwalniające z odpowiedzialności karnej funkcjonariuszy i żołnierzy przekraczających granice wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej. W naszej ocenie jest to niezbędne z uwagi na obowiązek organów państwa ochrony życia wszystkich osób znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nie wyłączając obszarów położonych w pobliżu granic państwowej.

1. Helsińska Fundacja Praw Człowieka
2. Instytut Spraw Publicznych
3. Fundacja im. Stefana Batorego

4. Stowarzyszenie Amnesty International
5. Stowarzyszenie No To Ci Pomogę
6. Instytut na rzecz Państwa Prawa
7. Polskie Forum Migracyjne
8. Komitet Obrony Demokracji
9. Obywatele RP
10. Fundacja Panoptykon
11. Wolne Sądy
12. Towarzystwo Prawnicze w Lublinie
13. Stowarzyszenie We Are Monitoring
14. Stowarzyszenie MOVA
15. Kuchnia Konfliktu/Fundacja Konflikt
16. Fundacja na Rzecz Kultury „Walizka”
17. Peace Ambassadors Polska
18. Queer Without Borders
19. Fundacja Lambda Polska
20. Stowarzyszenie NOMADA
21. Grupa Granica
22. Fundacja Polska Gościnność / Chlebem i Solą
23. Fundacja Bezkres
24. Podróżnych Ugościć
25. Stowarzyszenie Egala
26. The Polish Center for Torture Survivors
27. Podlaskie Ochotnicze Pogotowie Humanitarne
28. Fundacja Nienieodpowiedzialni
29. Fundacja Stocznia
30. Forum Obywatelskiego Rozwoju
31. Klub Inteligencji Katolickiej w Warszawie